आकाशवाणी पुणे केंद्र

पुस्तकाचे नांव : (अ)घोरकष्टोध्दरण स्तोत्रः संपूर्ण अर्थ आणि विवेचन

लेखक :- श्री. वासुदेव वामन बापट गुरुजी , ओम सद्‌गुरु प्रतिष्ठान, बोरिवली

पुस्तक परिक्षण : डॉ. हेमा क्षीरसागर ,पुणे

अघोरकष्टोध्दरण स्तोत्र हे रचले वासुदेवानंद सरस्वती यांनी. श्री वासुदेवानंद सरस्वती म्हणजेच श्री. टेंबेस्वामी, हे दत्तसांप्रदायातील लोकोत्तर अधिकारी असे महापुरुष. आद्य शंकराचार्यांप्रमाणेच त्यांनीही भारतभर भ्रमण केले. आचार विचार आणि धर्म यांचा प्रसार केला . जन माणसाशी संवाद साधत दत्तभक्तीचा प्रचार केला.या स्तोत्राचे संपुर्ण विवेचन केलयं वासुदेव वामन बापट गुरुजी यांनी. हे विवेचन का केले या बद्यलच्या मनोगतात ते म्हणतात óजीवन म्हणजे सततचा संघर्ष . जीवनात प्रत्येक कार्यात यश मिळेलच याची खात्री नसते. कित्येकदा तर आपण ठरवतो एक व होत दुसरचं . कधी अकल्पित पणानं समस्या उभ्या राहतात . काय करावं सुचत नाही. मन सैरभैर होतं अशा वेळी श्री. टेंबेस्वामी महाराज यांच्या अघोरकष्टोध्दरण स्तोत्राचा आश्रय घ्यावा. या स्तोत्राच्या आवर्तनानं आत्मविश्वास वाढतो आणि संकटांना तोंड देण्याचे सामर्थ्यही वाढते.ô त्यांच्या मते पूर्ण श्रध्दा ठेवून , अर्थ समजून ,सकारात्मक विचारानं या स्तोत्राचे पठण केले तर स्तोत्राच्या सामर्थ्याचा अनुभव नक्की येतो .

स्तोत्राची थोरवी सांगतांना ते म्हणतात हे स्तोत्र श्लोक संख्येच्या दृष्टीने लहान पण सामर्थ्याच्या दृष्टीने महान आहे. रामरक्षास्तोत्राप्रमाणेच हे स्तोत्र म्हणजेच एक महामंत्र आहे. यात प्रचंड अर्थ व उर्जा सामावलेली आहे . यातील प्रत्येक श्लोक हा एक स्वतंत्र मंत्र आहे. त्यामुळे प्रापंचिक आणि पारमार्थिक इच्छांची पूर्ती होते. हे स्तोत्र कुठे , केंव्हा व का रचले या संदर्भात अशी माहिती मि ळते की , कर्नाटकात रायचुर पासुन ३० ते ३५ किमी अंतरावर कृष्णा व भीमा नद्‌यांच्या निवृत्ती संगमावर कुरवपूर हे दत्तक्षेत्र आहे. तेथे टेंबेस्वामी एकदा चातुर्मास करत होते .त्यावेळी त्यांचे एक भक्त त्यांच्याकडे आले आणि त्यांनी आपल्या व्यथा स्वामींना सांगितल्या . स्वामींच्या कृपाप्रसादामुळे भक्ताच्या व्यथा दूर झाल्या. आपल्या प्रमाणेच सर्वांचे कल्याण व्हावे या इच्छेने स्वामींनी स्तोत्र करुन दयावे अशी भक्ताने प्रार्थना केली. वासुदेवानंद सरस्वतींनी या स्तोत्राची रचना केली आणि जे जे या स्तोत्राचे श्रध्देने पठण करतील त्यांची संकटे दूर होवुन त्यांना अद्वैत भक्तीचा लाभ होईल असे आश्वासनही दिले .

अशा प्रकारे कारुण्यातून निर्माण झालेल्या या स्तोत्रातील प्रत्येक मंत्र हा कशावरचा तरी इलाज आहे .म्हणुन स्तोत्रातील प्रत्येक शब्दाचा अर्थ समजून पठण करणे आवश्यक आहे . विवेचनकारांनी स्तोत्रातील प्रत्येक शब्दाचा गुढार्थ, आध्यात्मिक अर्थ आणि त्यांचे संदर्भही स्पष्ट केले आहेत. प्रथम या स्तोत्राच्या धृवपदाचा गर्भितार्थ जाणून घेवु . ì**घोरात्कष्टादुध्दरास्मान्नमस्ते**ò. हे या स्तोत्राचे धृवपद. घोर म्हणजे महाभयंकर आणि कष्ट म्हणजे सर्व प्रकारची दुःख, त्रास किंवा संकटे . या दुःखांची कारणं काय ? त्यांचे प्रकार कोणते ? याचे विवेचन केल्यावर बापट गुरुजी ìउध्दर ò या शब्दाकडे वळतात .óउत्-धरô म्हणजे वर काढणे किंवा सोडवणे . त्याचा दुसरा अर्थ आहे अग्निवर साठलेली राख झटकणे. त्यामुळे अग्नी पुन्हा प्रज्वलित होतो . याचा अध्यात्मदृष्टया अर्थ असा की, आपल्या अंतर्यामी असलेल्या चैतन्य तत्वावर इच्छारुपी राख साठली आहे ती झटकून टाक आणि चैतन्य तेजस्वी कर . त्यासाठी मी तुला नमस्कार करतो . नमःते ! पुढे ते नमःते याचा व्यापक अर्थ स्पष्ट करतात . नमस्कार करताना त्या त्या देवतेचा सर्वव्यापी भव्यपणा , उदात्तपणा डोळयासमोर येतो आणि मनापासून केलेला नमस्कार सगूण साकार मुर्तीतल्या दिव्यत्वाला स्पर्श करतो . यातल्या नमः या शब्दात प्रचंड शक्ती आहे . ती कुठुन आली ? त्याबद्यल ते म्हणतात कोणत्याही मंत्राची कसोटी तीन प्रकारांनी पाहतात; óबीजô óकीलकô आणि तिसरी óशक्तीô उदाहरणार्थ : **óनमो गुरवे वासुदेवाय’,** या मंत्रात óनमोô ही शक्ती , गुरवे हे óबीजô आणि वासुदेव हे óकीलकô. या मंत्रातील प्रचंड शक्ती स्वामींनी अघोर कष्टोध्दारण स्तोत्रातील.<u>नमस्ते</u> या शब्दात साकार केली. नमनाने , शरणागतीने शक्तीचे संक्रमण होते .अघोर म्हणजे घोर नाही ते. घोर म्हणजे महा भयंकर . त्याच्या उलट अघोर म्हणजे मंगलकारक. घोर कष्टातून सोडवणारं, वाचवणारं , मंगलमय स्तोत्र. घोर कष्ट आणि अघोर स्तोत्र म्हणुन धृवपदात घोर शब्द आहे तर उपसंहारात अघोर शब्द आहे .या अघोर शब्दाबद्यल असे सांगतात की अघोर नावाचा एक गुप्त मंत्र आहे . या मंत्राचे पठण करुन सिध्द केलेल्या औषधानं कोणताही रोग बरा होतो असा आयुर्वेदात उल्लेख आहे .तर दुसरीकडे **‘अघोरान्नापरो मंत्र’** म्हणजे अघोरमंत्राहून शक्तीशाली असा दुसरा मंत्र नाही असा उल्लेख महिम्न स्तोत्रात आहे. हा अघोर मंत्र प्रस्तुत स्तोत्रात छुप्या रितीने आला आहे .त्यामुळे स्तोत्राबरोबर या मंत्राचेही पठण होईल आणि घोर कष्टांचे निवारणही होईल. या स्तोत्राची सुरुवात आहे **,“श्रीपाद श्रीवल्लभ त्वं सदैव**ò या शब्दांनी . श्रीपाद श्रीवल्लभ म्हणजे दत्तात्रेय . त्यांचा धावा करण्यासाठी म्हणुन हे स्तोत्र रचले म्हणुन सुरुवात आहे श्रीपाद श्रीवल्लभ यांच्या नावाची त्यातली श्री

म्हणजे लक्ष्मी ही ज्याच्या पायाशी आहे तो श्रीपाद म्हणजे विष्णू आणि वल्लभ म्हणजे लक्ष्मीचा पती म्हणजेच श्रीविष्णूच . याचाच अर्थ असा आहे की ,दत्तात्रेय व विष्णू एकरुपच आहेत. तसेच ब्रम्हा,विष्णू आणि महेश ही परब्रम्हाची रुपं दत्तात्रेयांमध्ये एकत्र झालेली आहेत म्हणून तो देवांचाही देव म्हणजेच देवाधिदेव आहे. हा देव भावग्राहय म्हणजे भक्तीने प्रसन्न होणारा ,क्लेश दूर करणारा, विश्वमूर्ती आहे . गीतेच्या ११ व्या अध्यायात अर्जुनाला विश्वरुपदर्शन झालं होत विश्वरुप म्हणजेच विश्वमुर्ती. हा देव म्हणजे भक्ताचे सर्वस्व आहे . जगातली सगळी नाती त्याच्यात एकवटली आहेत.स्तोत्रातल्या , óपापं तापं व्याधी माधीं च दैन्यंô या ओळीत जीवनातल्या सर्व दु:खांची साखळी आहे. एकातून दुसरे , दुस-यातून तिसरं , तिस-यातून चौथं अशी माळंच तयार होते.याचं स्पष्टीकरण करतांना बापट गुरुजींनी पाप,ताप,व्याधी आधि या सगळयांचे अर्थ आणि प्रकार यांचे विवेचन केले ते म्हणतात दैन्यं म्हणजे पैशाचं दारिद्रय नव्हे तर ती मनाची एक वृत्ती आहे. आपल्या जवळ नऊ मोटारी आहेत व दोनच बंगले आहेत म्हणून जो रडतो तो खरा दरिद्री. **उणिव असणं आणि उणिव भासणं यात महदंतर आहे. उणिवेची भावना मनातुन काढुन टाकली की माणूस समृध्द होतो.** óकुरुआत्रेयानुग्रहंô, म्हणजे अत्रीनंदना प्रसन्न हो, कृपा वर्षाव कर ! माझा स्वीकार कर ! येथे आत्रेय या शब्दाचे स्पष्टीकरण फार छान केलयं. जसा राधेय हा राधेचा मुलगा , कौंतेय हा कुंतीचा मुलगा तसा आत्रेय म्हणजे अत्री ऋषींचा मुलगा . अत्री या शब्दात दोन शब्द आहेत. अ आणि त्री . त्री म्हणजे तीन. तीन या संख्येला भारतीय संस्कृतीत खूप महत्व आहे. उदाहरणार्थ ï त्रिदोष,त्रिभुवन,त्रिकाळ,त्रिदश या सगळया त्रिंच्या पलिकडचा तो अत्री . अ म्हणजे नाही . त्याच्यापासुन निर्माण झालेला तो आत्रेय म्हणजे संपुर्ण काळावर ज्याची सत्ता चालते तो दत्तात्रेय. पण óआत्रेयô, óअत्रेयô नव्हें ! स्तोत्रातला प्रत्येक श्लोक हा एक स्वतंत्र शक्तीमान मंत्र आहे. स्तोत्रातल्या ५ व्या श्लोकात काही मागणं मागितलं आहे ते असं. धर्मे, प्रिर्ती म्हणजे सर्वांची सर्व प्रकारे उन्नती करण्या-या धर्माबद्यल म्हणजे योग्य आचरणाबद्यलचं प्रेम. सन्मती म्हणजे अध्यात्म मार्गात पुढे नेणारी बुध्दी. सन्मती या शब्दाचं विवरण करतांना त्यांनी मनाच्या १६ अवस्था स्पष्ट केल्या आहेत. हे तात्विक विवेचन सामान्य वाचकाच्या दृष्टीनं काहीसं गुंतागुंतीचं व समजायला अवघड वाटते. सत्संग म्हणजे सज्जनांचा सहवास . महापुरुषांची संगत. अध्यात्माच्या दृष्टीनं विषयोपभोगांबद्यल वैराग्य निर्माण होणं म्हणजेच सत्संग. आणि भुक्ति म्हणजे उपभोग. मागल्या जन्मातल्या किरकोळ अतृप्त इच्छांची पूर्ती म्हणजे भुक्ति. ही पूर्ती झाली की मुक्तीचा मार्ग मोकळा होतो म्हणून, óदेहि भुक्तिं च मुक्तिंô असं म्हटलं आहे. आणि भावासक्ति म्हणजे

देवभक्तीविषयीची ओढ. हे सारं मागणं ज्याच्याकडे मागितलयं तो ईश्वर अखिलानंद मुर्ती आहे. अखिल विश्वातील निखळ आनंद ज्याच्यात साठवलेला आहे .

सर्वसामान्य माणसांना तत्वज्ञान किंवा अध्यात्म समजावून सांगतांना परिचयातील उदाहरण,दाखले, दृष्टांत दयावे लागतात तसे या पुस्तकात जागोजाग दिले आहेत. विवेचनाचा मुख्य भर आहे तो आर्त भक्ती, संपूर्ण शरणागती , दृढ विश्वास आणि अर्थ समजून स्तोत्राचे पठण याच्यावर. यानंतर परिणामाचा विचार आपण करायचा नाही ,तो भार ईश्वरावर . रस्ता ओलांडतांना वडिलांच्या हातात हात दिला की मूल निर्धास्त असतं , येणा-या वाहनांचा विचार मूल करीत नाही, ती जबाबदारी वडिलांची . तशीच पूर्ण शरणागती नंतर ही जबाबदारी सद्‌गुरुंची किंवा ईश्वराची. उपसंहारात असं म्हटलयं, जीवनातल्या सुख-दु:खांच्या हिंदोळयापासून भक्ती मार्ग आपल्याला वाचवतो . हा भक्ती मार्ग सगुणापासून सुरु होते आणि निर्गुणापाशी पोहोंचतो . आणि याची फलश्रुती म्हणजे तो भक्त दत्ताला प्रिय होतो. óस् श्री दत्त प्रियो भवेत्ô हे याचे सार आहे . प्रापंचिक मागण्या यांना मर्यादा घालून भक्तांचे पारमार्थिक कल्याण साध्य करुन देणारं असे हे स्तोत्र आहे.

या स्तोत्राचे विवेचन करते बापट गुरुजी हे अध्यात्म क्षेत्रातील मान्यवर व्यक्ती असल्याने विवेचनात त्यांचा अभ्यास,व्यासंग,अनुभव या सर्वांची जागोजाग प्रचिती येते.पुस्तकाच्या बाह्यांगाचा विचार केला तर मुखपृष्ठ आकर्षक आहे, विषयाला अनुरुप आहे. कागद शुभ्र आहे. छपाई स्पष्ट आहे. अनुक्रमणिका आहे. स्तोत्रातील महत्वाच्या शब्दांचं स्पष्टीकरण कोणत्या पृष्ठावर आहे हे पृष्ठक्रमांक दाखविणारी अनुसूची शेवटी आहे. विवेचनाच्या आधी संपूर्ण स्तोत्र छापले आहे .पठणासाठी आणि अर्थ समजावून घेणा-या संदर्भासाठी ते उपयुक्त आहे.अधिकअभ्यासासाठी संदर्भसूची आहे. एकंदरीनं पुस्तकाची मांडणी अतिशय सोईची आहे.यात पृष्ठे १२० असुन देणगीमुल्यही रुपये १२० आहे. दत्तभक्त आणि सामान्य जिज्ञासू यांनी पुस्तक आवर्जून वाचावे. हे पुस्तक आप्पाबळवंत चौकात वर्मा बुक डेपो आणि न्यु नेर्लेकर बुक डेपो येथे उपलब्ध आहे .